

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

1563/84

HAGCHELIJKHEID VAN DE SPELLING

VOLGENS DE AFLEIDING

OF

OBJECTIVITEIT

VAN DE

RESULTATEN DER WETENSCHAPPELIJKE (?) AFLEIDING

op het standpunt vertegenwoordigd door de Redactie
van 't Woordenboek der Nederl. Taal.

DOOR

J. BECKERING VINCKERS,

DOCENT AAN HET STEDELIJK GYMNASIUM TE KAMPEN.

*Periculosae plenum opus aleae
Tractas. Hor.*

B

85

KAMPEN, K. VAN HULST 1866.

9204
B85

~~207/1863~~

HAGCHELIJKHEID VAN DE SPELLING

VOLGENS DE AFLEIDING

OF

OBJECTIVITEIT

VAN DE

RESULTATEN DER WETENSCHAPPELIJKE (?) AFLEIDING

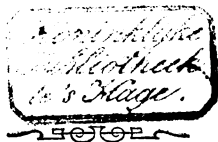
op het standpunt vertegenwoordigd door de Redactie
van 't Woordenboek der Nederl. Taal.

DOOR

J. BECKERING VINCKERS,

DOCENT AAN HET STEDELIJK GYMNASIUM TE KAMPEN.

~~~~~  
*Periculosa plenum opus aleae  
Tractas. Hor.*  
~~~~~


KAMPEN, K. VAN HULST 1866.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0720 6045

VOORREDE.

Misschien zal het dezen en genen wel een weinig hebben bevreemd, dat ik, na, zoo als Dr. De Jager dat heeft genoemd, met mijne Orthographische E-legie eens in 't krijt der spelling te zijn getreden, mij vervolgens, terwijl er bij voortduring nog al hardnekkig en fel in dat krijt werd geschermtseld, steeds geheel buiten het gevecht heb gehouden; dat ik, vooral na het losbarsten van dien stroom van ongerechtigheden en kluchtige ongerijmdheden, waarmede Dr. L. A. Te Winkel, Taalg. VI. 3, gezegde E-legie heeft pogen te overstelpen, niet het minste teeken van leven heb gegeven.

Daar ik aan degenen, die, door den niet ongunstigen toon, waarop zij zich over mijne eerste brochure hadden uitgelaten, mee in 't gedrang zijn geraakt, wel eenige rekenschap schuldig ben, waarom ik tot nu toe niets gedaan heb, om de blaam(1), door Dr. T. W., in den persoon van onzen hooggeachten letterkundige, Dr. De Jager, op hen allen geworpen, zoo niet geheel, althans eeniger mate uit te wisschen, zoo zal ik trachten met een paar woorden de redenen van mijn langdurig, geheimzinnig stilzwijgen te ontvouwen.

Die redenen komen dan in hoofdzaak doodeenvoudig

1) Als zouden zij, namelijk, door een vertoon van onnoodige geleerdheid in mijne brochure misleid, met hunne respectieve opstellen de niet zeer schitterende rol van dupes hebben gespeeld.

hier op neer, dat de kleinigheid van om en bij de vijftig uren les in de week, die ik publiek en privaat moest geven, gevoegd bij een haast onafgebroken reeks van nog al bittere ongeneugten, waarop het noodlot mij, zeker om mij voor 't schrijven van die heiligschennende Elegie te kastijden, twee jaren lang heeft vergast, steeds zoo geheel en al de overhand op mij hadden, dat ik met den besten wil van de wereld niet in staat was iets te doen, om de niet zeer schitterende figuur, die Dr. T. W. mijne rampgenooten en mij in de oogen van het publiek had laten maken, door eene eenigzins minder ongunstige te vervangen. De zee van beslommeringen, waaronder ik als bedolven lag, maakte het mij volkomen onmogelijk iets, dat eenigzins leesbaar was, in elkaar te zetten. 't Is er echter ver van af, dat ik onze zaak geheel uit het oog zou hebben verloren. Wat ik kon, heb ik gedaan. En 't eenige, wat ik kon doen, was — napluizen, onderzoeken en opteekenen. Nageplozen en onderzocht en opgeteekend heb ik dan ook; en dat nog al veel. Ja, de menigte mijner aantekeningen is ten laatste mede oorzaak geworden, dat ik, als er eens een oogenblik van verademing kwam, tegen een bewering voor de pers hoe langer hoe meer opzag. Hoe grooter de berg mijner adversaria werd, hoe minder zag ik kans om ze met schik in de wereld te helpen. Zelfs begon ik reeds te vreezen, dat mijn werk hetzelfde lot te gemoet ging, als aan het welbekende *Magnum Opus* van den ouden Heer Caxton ten deel viel, toen mij eens, in een gelukkig oogenblik, de vermaarde geschiedenis te binnen schoot van zekere Kampenaren, die, nadat ze lang te vergeefs gepoogd hadden een balk door een kerkdeur in 't dwarse naar binnen te werken, eindelijk — om de waarheid te zeggen, niet zonder door 't voorbeeld van eene suggere, Kamper, zwaluw, die met een lange hooispier voor een vensterruit in 'tzelfde geval verkeerde, een beetje op den weg te zijn geholpen — eindelijk zeg ik, op den genialen inval kwamen, om het eens in de lengte te beproeven. 1)

1) Van een oud Kamper verneem ik, dat niet aan Kampen,

„Juist,” zei ik nu tot mij zelven, „wil 't in 't dwarse niet, dan moet het maar in de lengte; kan ik mijne troepen niet in bataille laten opmarcheeren, dan moet ik eens zien, of het in colonne niet wil gelukken, in dier voege, dat de intervalles 1) tusschen de verschillende bataillons niet al te groot uitvallen. Is 't onmogelijk de heele massa mijner bedenkingen in eens in 't licht te geven, dan zal ik er misschien in slagen ze in een reeks van kleine brochures achtereenvolgens voor 't publiek te brengen.” Ik toog aan 't werk, en ziet, eindelijk en ten laatste is het mij gelukt, een heel klein op zich zelf staand stukje zoo goed als kwaad af te werken. 't Heeft eigenlijk reeds eenigen tijd klaar gelegen, maar ik vond mij bezwaard, om, zoolang de Aziatische moordenaar zoo ongenadig binnen Leidens muren huisield, er mee voor den dag te komen. 't Is bekend, dat heftige aandoeningen den Aziaat ten zeerste in de hand werken, en nu vreesde ik, dat Dr. T. W. zich bij 't lezen mijner verhandeling weder zeer boos zou maken en dientengevolge, tot onherstelbaar verlies van de wetenschap, een slagtoffer worden van Alastoor 2), den wreker. Ik zeg tot onherstelbaar verlies

maar aan Wilsum de eer van dezen schranderen vond toekomt. *Ehre, dem Ehre gebührt.*

1) *Interval, bataille, colonne* benevens vele andere termen uit de Nederlandsche linie- en bataillonsschool, zooals *guide, jalonneur, échelon, deploujeeren*, zal men in de Woordenlijst der Nedl. Taal te vergeefs zoeken. *Interval* is nu wel door *tusschenruimte* vervangen, doch wordt bij de instructie en ook in andere vakken van kunst en wetenschap nog veelvuldig gebezigd. In 't algemeen zijn werktuig-, natuur- en krijgskunde in die lijst niet heel ruim bedacht. Op een vergadering van 't Genootschap voor Wetenschap en Nijverheid alhier werden door een paar leden in een ommezien de volgende woorden vruchteloos gezocht: *rookkast, spankracht, stoompijp, stoomschuif, kookpunt, remwagen, trekkracht, drijfwiel, stoomfluitje, mallejan = lastsleper*. De in 't volgende, in den *Wekker* van 23 Maart 1866 voorkomende, vraagstuk cursieve woorden zal men in de »Lijst» niet vinden: »Geef de bewerking op van een *hoekkeper* met *straalbind, kapstijl, karbeel* en *blokdeel*.

2) Zie *Plut. Def. or. 15.* : *Ὁ παλαιῶν μισομάτων ποιναιῖς ἐπεξιδίῶν.*

der wetenschap, en ik meen dat. Want, hoezeer ik in menig opzicht, vooral op het stuk der dialecten, van Dr. T. W. in denkwijze verschil; hoe weinig ik mij met zijn absolutisme, zijn zucht om alles te reglementeeren en de taal in het dwangbuis van theoretische regels te knellen kan vereenigen; ofschoon ik met zijne, in meer genoemde Recensie tegen mij ingebragte, beschuldiging van venijnzuigerij, speculeeren op de lichtgeloovigheid van 't publiek, deloyauteit en ik weet voort niet wat nog al meer, natuurlijk geen vrede kan hebben en hem daarover noodzakelijk nog menig harde waarheid zal moeten zeggen, — dat alles neemt niet weg, dat ik in Dr. T. W. een onmisbaar man zie, een man, aan wien alle Nederlanders — en ik zelf niet het minst — de grootste verpligting hebben; niet alleen, voor de moeite door hem aan 't Woordenboek besteed, maar ook en vooral voor de reeks van langere en kortere opstellen in den Taalgids en elders, waarin hij — ten minste zoo lang hij schrijft *sine ira et studio*, zonder overijling en zonder toe te geven aan zucht tot Steinthal'sche sophisterij — in een stijl tintelende van helderheid en met een benijdenswaardige gemakkelijheid de moeilijkste en afgetrokkenste taalkundige vraagstukken iedereen weet duidelijk te maken. Het zou mij dan ook zeer leed doen, zoo 'tgeen ik heb geschreven of 'tgeen ik in de volgende bladen openbaar maak, iemand aanleiding gaf, den Leidschen geleerde een greintje minder achting toe te dragen, dan hem van rechtswege toekomt. Alleen zal 't mij niet onaangenaam zijn, zoo de verstandige lezer uit 'tgeen hier volgt de overtuiging put, dat ik geen ongelijk had, toen ik in de voorrede der E-legie beweerde, dat, alles wel beschouwd, het onderscheiden der scherpe en zachte *e* en *o* in onze spelling in vele opzichten een kansrekening is, een struikelblok voor geleerden en ongeleerden, een linguistische troetelpop, een soort van *enfant terrible*, waarmee geleerd en ongeleerd 1) ontzettend veel hebben te stellen.

1) Ettelijke andere argumenten, die tegen het-aanhouden dezer

Die onderscheiding is een last door de geleerden, uit onpraktischen ijver voor hunne wetenschap, den leeken op de schouders gedrukt; die onderscheiding is enkel en alleen in zuiver taalwetenschappelijke werken of — zooals Ten Kate zou zeggen — in de critique, niet in burgerlijke spelling op haar plaats.

Wegens de eenigzins humoristische tint, waarmede ik hier en daar mijne opmerkingen heb gekleurd, zal ik mij maar niet verontschuldigen. Door allen toch, die zich in 't openbaar met den vorm mijner vorige verhandeling hebben onledig gehouden, is mij de luimige toon, daarin aangeslagen, als een middel om een niet voor iedereen smakelijk onderwerp wat meer aantrekkelijk te maken en zodoende misschien een zieltje voor de, onder ons nog al schaars beoefende, algemeene taalstudie te winnen, in dank afgenomen; door allen behalve éénen. Die één is Dr. T. W. Die kon zich met dien toon niet vereenigen. Dat was ook niet wel mogelijk. Eensdeels toch zal iemand de vorm van een opstel, waarin hem op een terrein, waarop hij tot nu toe zoo goed als geen tegenspraak heeft ontmoet, zoo als men 't noemt, een paar vliegen worden afgevangen, nog al licht onbevallig voorkomen; anderdeels blijkt het, dat Dr. T. W., in den eigelijken zin des woords, geen scherts verstaat. Immers ziet men aan zijne geheele redeneering over

onderscheiding pleiten, deel ik een ander keer mee. Voor dezen keer zal ik het pleegkind der zeven dorstige Pleiaden verzoeken, ons te vertoonen, hoeveel ook menig ander geleerde, hoeveel zelfs Mr. Jacob van Lennep, die men op 't stuk der spelling toch wel onder de geleerden mag rekenen, met dit pleegkind der taalmannen heeft te stellen. In Klaasje Zevenster lezen we onder anderen: I^e deel p. 7 *veegen*, p. 26 en 58 *verveelen*; p. 55 *sfeeren*, IIe deel p. 7 *smeurig*, 21 *beweeren*, 188 *verweeren*, *eentoonige*; p. 77 *speenen*, 78 *rookkeeten*, 82 *gene* (nulli) elders *geene*, 132 en elders *verschonen*; IIIe deel p. 120 *booze* elders *boze*; *sleepende* intrans., p. 17 *stireenen*; 120 *besteeden*; 122 *pover* en *loome*, 127 *geele*, waarvan de cursieve alle strijden met de Woordenlijst der Ned. Taal van Dr. De Vries en Dr. Te Winkel en het laatste op één na (*loome*) in strijd is met de Woordenlijst achter Dr. T. W.'s Leerboek der Nedl. Spelling. Hoe het in 't IVe en 't V^e deel in dit opzigt geschapen staat, heb ik nog niet kunnen onderzoeken.

mijne Ravennatische geestverschijning en den, opzettelijk door mij gekozen, hoogdravenden toon, dat ZWEZG., *ganz treuherzig*, niet heeft begrepen, dat met dit alles slechts een, met den heerschenden geest van de geheele brochure volkomen harmoniërende, comische *mise en scène* werd bedoeld.

Ten slotte wil ik de arme dupes van mijne arglistige E-legie den voorloopigen troost geven, dat ik vast vertrouw, met het door mij verzamelde materiëel hen allen van de smet, die nog steeds op hen kleeft, van liever lede zoo tamelijk te zullen zuiveren. Van dit zuiveringsproces bevatten de volgende bladen de inleiding.

Endlich die Stund' ist kommen,
Zu zahlen Ehrensold.

KAMPEN, Augst. 1866.

J. BECKERING VINCKERS.

Is er eenig onderwerp, waarover in den laatsten tijd in brochures, tijdschriften, nieuwsbladen, in groote en kleine vergaderingen door bevoegd en onbevoegd nog al eens een woordje in 't midden is gebracht, dan is het zeker de zoogenaamde „Nieuwe Spelling”, alias „de spelling van Dr. Vries en Dr. Te Winkel.” Heeft die hervormde spelling van den eenen kant meer of min felle bestrijders gevonden, — aan warme verdedigers heeft het haar ook geenszins ontbroken. Onder de hoofdargumenten, waarvan hare voorstanders zich ter aanprijzing veelvuldig bedienen, is er een, dat, geloof ik, wel eens eene meer opzettelijke overweging noodig heeft, dan daaraan tot nu toe is te beurt gevallen. Het bedoelde argument laat zich ongeveer in de volgende bewoordingen formuleeren: „De Nieuwe Spelling heeft, voor zoo ver zij op de wetenschappelijke afleiding berust, een karakter van objectiviteit en onomstootelijkheid, dat aan alle onzeker subjectivisme, aan alle weifeling en strijd voor goed een einde moet maken: want afleiding en analogie zijn zuiver objectief, en 'tgeen de wetenschap aan 't licht brengt, kan door niets worden omgestooten.”

Telkens wanneer ik aan de wetenschappelijke afleiding dit vrede- en eendragtgebiedend vermogen zie toeschrij-

ven, dan komt onwillekeurig de gedachte bij mij op, dat zij, die de magt der wetenschappelijke afleiding zoo breed uitmeten, haar meer op een' eerbiedigen afstand als eene veelvermogende godin aanbidden, dan door een lang vertrouwelijk verkeer een innige kennis met haar hebben aangeknoopt.

Het komt mij voor, dat men zich in 't algemeen van de objectiviteit der wetenschappelijke afleiding en van de onomstootelijkheid van 'tgeen door de wetenschap aan 't licht wordt gebracht, geen zeer juiste denkbeelden vormt, en dat het dus niet geheel ondienstig zal zijn, eens in 't licht te stellen, hoe het met die objectiviteit voor als nog staat geschapen en hoe de wetenschap bij het aan 't licht brengen van hare onomstootelijke waarheden soms al te werk gaat.

Ik geloof dit niet beter te kunnen doen dan door den geachten lezer eens een blik te laten slaan in de archieven der afleidkundige spelling; hem daarin te laten lezen, wat de wetenschap achtereenvolgens aangaande de spelling van een zelfde woord als *de* waarheid heeft verkondigd, en bij monde van de Redactie van het Woordenboek der Nederl. Taal als nu, in den jare 1866, als *de* waarheid verkondigt.

Ik twijfel niet, of wij zullen daardoor eeniger mate in staat worden gesteld om te beoordeelen, in hoe verre de wetenschappelijke afleiding op het standpunt ver-tegenwoordigd door de Redactie van 't Woordenboek der Nederl. Taal ons waarborgt, dat de spelling, door de Redactie op de afleiding gebazeerd, op onomstootelijke grondslagen is gevestigd.

Hoedanig woord zal ons in dezen het best tot ons

doel leiden? Natuurlijk een zoodanig, dat ons de meest juiste denkbeelden kan geven van de diensten, die de wetenschappelijke afleiding bij 't vaststellen der spelling moet en kan verrichten. En waar hebben we 't meest kans zulk een woord te vinden? Nergens meer dan op het netelige veld der enkele en dubbele vocaalspelling: want op dit veld speelt de wetenschappelijke afleiding een hoofdrol. *Hic illius arma, hic currus.* 1)

Welk woord zullen we de eer bewijzen, ons in dezen tot toetssteen te dienen?

Ik ken op dit oogenblik geen, dat deze bijzondere eer meer verdient, dan het verbum *begeeren*.

Ik stel mij dan voor den geëerden lezer van de lotgevallen van dit lang en fel geteisterde woord een getrouw tafereel op te hangen, d. i. hem mede te deelen, wat de wetenschap nopens de spelling van dit verbum en zijne familie in den loop der tijden als *de* waarheid heeft verkondigd.

De eerste, die ten onzent de echt wetenschappelijke, d. i. de op grondige taalvergelijking steunende afleiding als een middel heeft te baat genomen, om de spelling vast te stellen, is de Amsterdammer wiskunstenaar en groote taalkenner Lambert Ten Kate. De uitkomsten, waartoe hij door dit middel werd geleid, heeft hij zijnen landgenooten medegedeeld in zijn welbekend, merkwaardig, in 1723 uitgekomen, werk getiteld: „*Aenleiding tot de kennis van het verheven deel der Nederduitsche Sprake*”.

Tot de meest verreikende dezer uitkomsten behoort ongetwijfeld zijne opmerking, dat de gewoonte der *agtbearste schrijvers in 't bloeyendste der voorgaende (d. i.*

1) Hier, hier heeft d'Afleidkunst haar zetel opgeslagen,
Hier is haar rijk, haar erf, hier staat haar zegewagen.

de 17de eeuw 1), om, indien in een zelfde lettergreep geen medeklinker volgt, nu eens een enkele en dan weer een dubbele vocaal te zetten, en dus soms *helen* en *hopen*, soms *heelen* en *hoopen* te schrijven, geenszins willekeur was of achteloosheid, maar de uitdrukking van een verschil van uitspraak in de *Gemeenlandse* dialect. Ofschoon Ten Kate dit juister en vollediger heeft uiteenzet, dan vroeger was geschied, was dit toch ook anderen voor hem niet geheel ontgaan 2); — waarvan hem echter uitsluitend de eer toekomt, is de ontdekking, dat dit onderscheid in de uitspraak der opene *e*'s en *o*'s wel verre van een later ingeslopen taalbederf of eene uitsluitend Nederlandsche eigenaardigheid te zijn, zich ook vertoonde in de oudste oorkonden der vermaagschapte spraken, en dat dus dat verschil van uitspraak een gevolg was van den verschillenden oorsprong der gemelde letters. Hij bevond, dat in die oudste oorkonden der verwante talen aan de zachte *e*'s en *o*'s, zoo als die voorkomen in *helen* (verbergen) en *hopen* (verwachten), geheel iets anders beantwoordt, dan aan de scherpe, zoo als die in *heelen* (genezen) en *hoopen* (opstapelen) aanwezig zijn. Onder welke gedaante die ver-

1) »Evenwel bij de *Rijm-Kronijk van Melis Stoke* (die van 't jaar 1300 is) en bij de verdere schrijvers tot A°. 1600 toe, bevind ik, dat de spelling van de lange klinkers, wanneer in een zelfde silbe geen medeklinker agter op volgt, op de Latijnse wijze doorgaends enkel genomen word, zo wel bij de *a*, als *e* en *o*." Ten Kate. Aenl. I. p. 157.

2) De Nederduitsche spraakkonst van 't Konstgenootschap »De Kamer in Liefde bloeyende" van A°. 1584 doet vermaen van de scherpe en de zachte *o* onderscheidelijk te gebruiken, hoewel zij van 't onderscheid tusschen de scherpe en zachte *e* niets vermeldt. Ten Kate Aenl. I. p. 157.

schillende *e*'s, — met deze hebben wij thans alleen te maken — zich in die oudste gedenkstukken der, door hem geraadpleegde, verwantschapte talen verschijnen, dat vernemen wij uit zijnen, 1° deel p. 165 opgegeven, steekhoudenden dialectregel. Luidens dien regel had hij bevonden, dat met onze harde of scherpe *e* overeenstemt

Gothisch ————— *ai*,
 Oud-Hoogduitsch — *ei*,
 Oud-Noordsch — *ei*,
 Angel-Saksisch — *ae* of *a*;

en met onze zachte *e*

Gothisch ————— *i* of *e*,
 Oud-Hoogduitsch — *i* of *e*,
 Oud-Noordsch — *i* of *e*,
 Angel-Saksisch — *i* of *y* of *e* of *eo*.

Laat ons nu eens nagaan, wat onze verdienstelijke ijsbreker, met deze kennis toegerust, aangaande den aard der *e* in *begeeren* besluit. In zijn „Lijstje van vergelijking”, 1° deel p. 167, laat hij zich daarover in dezer voege uit:

„*Begeeren* (cupere). Moeso-Gothisch *gairnan* (*sic*), Ags. *geornian*, *gyrnian*. Het Ags. komt overeen met de Rotterdamsche dialect, welke heeft *begeren*, doch 't Moeso-Gothisch met Kiliaan en den Staten-Bijbel.” Verder zegt hij 1° deel p. 243:

„*Begeeren*, *petere*, *cupere* hiertoe behooren ons *gierig*, IJslandsch *agiarn* en *geerne* (of *gaerne*); Ags. *georn*. De Rotterdamsche dialect is voor de zagte *e*, als *begeren*, gelijk ook 't Ags. *geornian*, *gyrnian*, dog 't Moeso-Goth. *gairnan* pleit beneffens 't IJslandsch voor de harde *ee*, gelijk ook onze Regel.” De hier bedoelde Regel staat insgelijks op pag. 243 en luidt aldus:

„Onze harde lange *e* heeft plaats bij zulken onzer

woorden, die teffens *ee* en *ey* (of *ei*) in gebruik hebben, of, die volgens de Amsteldamsche straetdialect met *ie* (voor *éé*) even als bij 't Oudfriesch worden uitgesproken; gelijk men in tegendeel deze *ie*, waar de lange *ee* zegt komt, nimmer gebruikt, ten ware bij eenige zeer weinige woorden van tweederhande dialect."

Wat had dus de wetenschappelijke afleiding op het standpunt door Ten Kate vertegenwoordigd omtrent de spelling van ons woord aan 't licht gebragt?

Dat men op grond van 't Moeso-Gothisch *gairnjan*, van 't Amsterdamsch straetdialect in *gierig*, 't Oud-Noordsch *agiarn* 1), benevens 't gebruik van Kiliaan en den Staten-Bijbel *begeeren*, maar volgens 't Ags. *gyrnian*, *geornian* — en 't Rotterdamsche dialect *begeren* had te schrijven.

Een goede 80 jaar later verheft de wetenschap op nieuw hare stem en laat zich in de *Verhandeling over de Nederduitsche spelling* van den heer Siegenbeek p. 270 op deze wijze hooren:

„*Begeeren* en *begeren*. Dit wordt zoo in Zeeland als te Rotterdam thans met de zachte *e* uitgesproken. Deze zachte *e* komt overeen met 't Ags. *gyrnian*, *geornian*, doch het Moeso-Gothisch *gairnan* (sic) pleit voor de harde *ee*. Ook het algemeen gebruikelijke *gierig* wijst duidelijk een harde *e* aan, daar deze alleen, nimmer de zachte *e*, met den tweeklank *ie* verwisseld wordt."

Hieruit en uit de standvastige eenparigheid, welke

1) Daar ik straks de kenmerken van scherp en zacht, door de verwante talen aan de hand gedaan, toch opzettelijk moet behandelen, behoef ik hier niet uiteen te zetten, in hoeverre Ten Kate die kenmerken juist heeft beoordeeld.

hij bij de achtbaarste schrijvers in de spelling van *begeeren* had aangetroffen, meende Siegenbeek te mogen besluiten, dat de harde *e* tot de gemeenlandsche uitspraak behoorde en dit woord gevolgelijk met eene dubbele *e* moest geschreven worden.

Ook op het standpunt van Siegenbeek dus, even als op dat van Ten Kate, ziet de wetenschap in *begeeren* een woord van tweederhande dialect.

Drie stemmen, 't Goth. *gairnjan*, 't algemeen gebruikelijke *gierig* en 't eenparig gebruik der achtbaarste schrijvers pleiten volgens Siegenbeek voor de harde, — drie, 't Ags. *gyrnian* of *geornian*, de Rotterdamsche en de Zeeuwsche uitspraak voor de zachte *e*.

Weer 55 jaren na Siegenbeek laat de wetenschap nogmaals hare stem hooren en nu bij monde van Dr. L. A. Te Winkel.

Deze bemerkende, dat sommige woorden op verschillende plaatsen ongelijk, d. i. hier met een scherpe, ginds met een zachte *e* of *o* worden uitgesproken, en zoodanige ongelijkheid voor een *ontegenzeggelijk bewijs* houdende, dat er verwarring had plaats gehad, meende, ten einde tot eenheid te geraken, de vocaalspelling niet op de *tegenwoordige*, maar op de *oude* uitspraak d. i. op den oorsprong der *e*'s en *o*'s te moeten bouwen. 1)

In 't voorbijgaan doe ik opmerken, dat Dr. T. W. door in de omstandigheid, dat hetzelfde woord in 't

1) Zie voorrede van de eerste uitgave der Nedl. Spelling onder korte regels gebracht, pag. V. Als ZWEZGel. aldaar zegt: »*Siegenbeek kende de oorzaken van het verschil in de uitspraak der e's en o's niet; hij kon die in zijnen tijd bezwaarlijk kennen*», dan be-

eene Nederlandsche gewest met een scherpe, in 't andere met eene zachte *e* wordt uitgesproken, een ontegenzeggelijk bewijs te zien, dat er bederf heeft plaats gehad, noodzakelijk van de veronderstelling uitgaat, dat in den

wijst dat, dunkt mij, dat de geleerde schrijver, toen hij zich in 1858 met de taak belastte, om het Siegenbeeksche stelsel op meer wetenschappelijke grondslagen te vestigen, met hetgeen de Nederlandsche wetenschap omtrent de oorzaken van dat verschil reeds 136 jaren vroeger door haren vurigen vereerder Lambert Ten Kate had aan 't licht gebragt, niet behoorlijk op de hoogte was. Hoe toch kan iemand, die weet, dat Siegenbeek het merkwaardig werk van Ten Kate vlijtig bestudeerd had en daarin, blijkens zijne verhandeling over de Nederduitsche spelling, ook zeer goed te huis was, bij mogelijkheid zeggen, dat de Leidsche hoogleeraar de oorzaken van 't verschil in de uitspraak der *e's* en *o's* niet kende, en die in zijnen tijd bezwaarlijk kon kennen, tenzij die iemand met hetgeen daaromtrent Ten Kate heeft uiteengezet volkomen onbekend is. Ten einde den belangstellenden lezer te doen zien, hoe weinig nieuws onze groote landsman, indien hij nu leefde, van de nieuwe wetenschap op dit punt zou hebben te leeren, wil ik de belangrijke plaats, te vinden Aenl. 1° deel p. 158 enz., waarin de geniale man zijne denkbeelden omtrent de oorzaken van 't verschil in de uitspraak der *e's* en *o's* ontwikkelt, hier in haar geheel overschrijven. Zij luidt als volgt: »Verre is het van daer, dat dit onderscheid nieuw zoude zijn; integendeel heb ik bij de Oud-Duitsche en Frankische schriften, van 7, 8 en 10 eeuwen terug, alsmede bij het Krimbrische van voor omtrent 10 eeuwen, gelijk ook bij 't Moeso-Gothisch, dat omtrent 14 eeuwen oud, en een lid van den Oud-Duitschen stamboom is, en wijders bij de tegenwoordige tale der IJslanders (die ruim 8 eeuwen van alle andere volken afgescheiden, 't Oud-Kimbrisch of Oud-Noordsch vrij zuiver bewaert hebben) dat onderscheid eenstemmiglijk op dezelfde woorden, eenige weinige verloopene uitgezondert, in gelijke waerde bevonden: gelijk ik in een beknopt lijstje van vergelijking u vertoonen kan. *Welke overeenkomst aanwijst, dat al voor duizende jaren, bevorens de Kimbrische en Duitsche volkeren verdeelde takken waren, in de*

ouden tijd zoodanige tweederhande uitspraak niet voorkwam; dat daarin alles eenheid was geweest en dat dus het bouwen der enkele en dubbele vocaalspelling op die oude uitspraak volstrekt tot eenheid moet leiden. Het spreekt van zelf, dat Dr. T. W. van deze onder-

eerste worteling namelijk van onzer aller gemeene moedersprake, een oude en kragtig ingeplante eigenschap moet gezeten hebben, die deze gelijkaerdigheid aen den stam, en van daer aen yder der takken, zo eenpariglijk heeft bijgezet, dat geen eene daer aen versterken is, tenzij bij toeval van verloop of in-enting van ongelijkaerdige, even als dit sedert ruim eene eeuw, te beurt gevallen is aan ons Amstel- en Rijnlanders, als welken grootendeels uit een toevloed van uitlanders bestaen, waarvan de meeste Hoogduitsers zijn, die dit steekhoudende onderscheid en de waerde van dat al een wijle voor ons verloren hebben gehad.

Ter dezer gelegenheid kan ik niet voorbij te zeggen, hoe ik ten uiterste mij verwonder, dat ik, onaangezien een verloop van zo vele eeuwen agter-een, gedurende welke bij onze voorouderen het schrijven er niet, of wat zeldzaam was, dien tederen grondslag van ons onderscheid der klanken, welke niet anders dan op de tongen der ongeletterden zijn bestand moest houden, zo min, of genoegsaem niet-met-al verbastert heb gevonden enz."

Kan men duidelijker te kennen geven, dat de oorzaken van het verschil in de uitspraak der *e's* en *o's* in de oude uitspraak, d. i. in den oorsprong der *e's* en *o's* te zoeken zijn?

Heeft ook Ten Kate, die, meestal met zeer gebrekkige hulpmiddelen, zelf eerst het veld der vergelijkende taalstudie moest ontginnen, niet overal het ware gezien, — in de hoofdzak was hij ontegenzeggelijk tot de ware oorzaken van 't verschil in de uitspraak der *e's* en *o's* doorgedrongen; en 't is dus zeer dwaas in 1858 te beweren, dat Siegenbeek in 1804 bezwaarlijk kon kennen 'tgeen Ten Kate reeds in 1723 had aan 't licht gebracht. Doch het zal ons nog wel meermalen blijken, dat de man, die ons allen wil leeren spellen, het hoofdwerk over de Nederl. spelling alles behalve op zijn duim heeft.

stelling, van deze eenheidstheorie uitgaande, de oorkonden, waarin de oude uitspraak bewaard is, met geheel andere oogen moest inzien, dan Ten Kate, die aannam, dat er bij sommige woorden oorspronkelijk tweederlei dialect had bestaan.

Nu is 't een erkende waarheid, waarvan de geschiedenis aller wetenschappen de meest doorslaande bewijzen oplevert, dat indien iemand oorkonden gaat raadplegen in de veronderstelling, dat hij daarin een zeker stelsel bevestigd moet vinden, hij gewoonlijk wel ziet wat met zijn stelsel strookt, maar blind is voor 'tgeen er mee strijdt. Van zulk een', het onbevooroordeeld onderzoek zeer belemmerenden, stelselgeest dragen Dr. T. W.'s onderzoekingen op het gebied der taalwetenschap veelvuldige blijken, vooral op het terrein der enkele en dubbele vocaalspelling.

Ziende, dat er eenheid was in velen, meende hij, dat er eenheid moest zijn in alles, en onder den invloed dezer meening schijnt hij tot 1859 toe nog niets in de verwante talen te hebben ontdekt, wat met zijne eenheidstheorie in strijd was. In 1860 echter moet hij, dunkt me, al eenigzins aan de juistheid zijner theorie hebben getwijfeld, aangezien hij toen, blijkens de lijst achter de tweede uitgave zijner spelling, reeds in 't Ohd. *steiga* naast *stiga* 1), een voorbeeld van tweederhande dialect op 't gebied der oude vermaagschapte talen had ontwaard. Dat dit *steiga* — *stiga* werkelijk niet

1) Ik schrijf dit *stiga* over, zoo als Dr. T. W. dat in drie achtereenvolgende uitgaven zijner Spelling, d. i. tot in 1866 toe, opgeeft. Indien de geleerde schrijver echter eens eventjes *Graff*, Althd. Sprachschatz VI, 624 en *Grimm* D. G. III. 396 er op wil

geheel zonder invloed op zijne denkwijze is gebleven, maak ik daaruit op, dat ZWZG. in 1864 niet meer zegt: „verschil van uitspraak in verschillende gewesten is een *ontegenzeggelijk bewijs* van verwarring”, maar: „Waar alle tongvallen overeenstemmen is ieders uitspraak doorgaans goed; doch waar het 1) eene dus en het andere zóó uitspreekt, daar is *in den regel* een van beide van den weg”. Taalgids VI, 3 p. 156.

Daar ik eerlang de resultaten van mijn onderzoek omtrent het oorspronkelijk bestaan van tweederhande dialect in eene meer uitgebreide verhandeling hoop uiteen te zetten, wil ik hierbij voor 't oogenblik niet verder stilstaan, en voorloopig alleen herinneren aan Horatius Ep. II. l. 34 ssqq:

Si meliora dies, ut vina, poemata reddit,

Scire velim, pretium, chartis quotus arroget annus.

Hoe oud moet eene oorkonde zijn, opdat een daarin voorkomend geval van tweederlei uitspraak recht hebbe als oorspronkelijk geëerbiedigd te worden. *Excludat jurgia finis!*

Nog een vraag, die, ik moet het bekennen, wel wat

nazien, dan zal hij zich overtuigen, dat hij zich in dezen schuldig maakt aan hetgeen hij zelf Taalg. jaarg. VI. p. 183 noemt..... *de erbarmelijke verwarring der lange i (die Nnl. ij, Nhd. ei heeft opgeleverd, maar nooit e wordt) met de korte i; want de i van dat stíga is, tenzij Graff en Grimm zich beiden hebben verkeken, lang en kan dus nooit de e van 't Nederl. steeg hebben opgeleverd.* Een heele troost voor den over dergelijke verwarring zeer strengelijk door Dr. T. W. t. a. p. gegispten Hoogleraar Roorda.

1) Mogt iemand dit *het* na *tongvallen* cenigzins vreemd vinden, die wete, dat de S. in den voorgaanden zin *dialect* had gebruikt. Hiermee congrueert *het*.

naar den mutsaard riekt. Wat reden bestaan er, om tweederlei uitspraak, zoo die zich op Nederlandsch taalgebied vertoont, voor een bewijs van taalbederf te houden, doch zoo zij op Ohd. terrein voorkomt, daarvoor eerbiedig den hoed af te nemen. Is een Nederlandsche versterking een kind van Ahriman, een Ohd. een telg van Ormazd? Nu 't Ohd. *steiga* en *stiga* 1) naast elkaar heeft, is tweederlei uitspraak in den haak, ware dat Oh. *steiga* en 't Goth. *staiga* bij geval in de bestaande gedenkstukken niet bewaard, dan ware tweederlei uitspraak in dezen stellig veroordeeld en wel op grond van 't Oudn. en 't Ags., die in de overeenkomstige woorden uitsluitend een onversterkte *i* vertoonen. Nu die Gothen en de Oudhoogduitschers in hunne plompheid hebben goed gevonden den versterkten, d. i. den verplompten vorm te gebruiken, nu heet die plompheid organisch, wettig; zegt de Zeeuw echter *deil* (dorschvloer) voor het *deel* of *dele* der overige provinciën, dan heet dat onorganisch, taalverloop. Waarom? Omdat geen der verwante talen een versterkten vorm van dit woord vertoont. Een enkel voorbeeld van dit woord met versterkte *i*, in een der oude oorkonden der zusters talen, b. v. een Oudnoordsch *theil* naast *thil* zou den Zeeuw van taalbederf hebben vrijgepleit.

Ik weet wel, dat Dr. T. W. volgens zijne eens aangenomen beginsels niet anders kan doen, dan die Zeeuw-sche uitspraak voor een later ingeslopen bederf te ver-

1) Ik kon dit kind van Dr. T. W., dit Oh. *stiga* met korte *i*, ligt door een ander voorbeeld vervangen, doch laat het, daar het nu wel spoedig voor goed zijn leven zal moeten besluiten, hier nog maar eens als figurant op het tooneel treden.

klaren, maar ik vraag, welke zekerheid hebben we, dat die Zeeuwsche, volgens Van Dale reeds in de 15e eeuw herhaaldelijk voorkomende, uitspraak 1) niet even oud is als die van 't Zeeuwsche *teider*, welk laatste, in strijd met duidelijk sprekende kenmerken der verwante talen, door de Redactie en Dr. T. W. als alleen juist wordt opgegeven. 2) Kan het niet louter toeval zijn, dat de versterkte vorm van *thil* in de overgebleven gedenkstukken niet wordt aangetroffen? Het komt mij voor, dat het besluit om door middel der taalvergelijking eenheid in de enkele en dubbele vocaalspelling te brengen, onze taalgeleerden veelzins heeft belet, om de verschillende vormen onzer dialecten onpartijdig te beoordeelen. Immers, om tot eenheid te geraken, moest men van twee verschillende vormen één aannemen en den anderen verwerpen, d. i. den eenen voor organisch, echt, den anderen voor onorganisch, onecht verklaren. Wat is hiervan het gevolg geweest? Dat men soms als onecht heeft veroordeeld 't geen bij naauwkeuriger raadpleging der oude oorkonden zijne echtheid even goed of wel nog beter kon bewijzen dan 't geen als onverbasterd ten troon is verheven. Dit heeft onder anderen plaats gehad met *kweeken*, 't welk op grond van een oudtijds voorkomend *kweyken* zoowel in Dr. T. W.'s Leerboek als in de Woordenlijst van Dr. De Vries en Dr. T. Winkel uitsluitend met de scherpe *e* wordt opgegeven, ofschoon in de oude uitspraak meer getuigen voor de zachte *e* spreken, dan voor de scherpe: want

1) Ook Kiliaan heeft *deil*=asser=plank, deel. — Ten Kate I p. 255.

2) Immers wordt in de Regeling pag. 49 *teeder* geenszins onder die woorden opgenoemd, welke van ouds onder tweederlei vormen hebben bestaan, en in de Woordenlijst vindt men, zoowel in die van Dr. T. W. als in die van Dr. De Vries en Dr. T. W., uitsluitend *teeder*.

alleen 't Oudn. *kweikja* pleit voor de scherpe *e*, doch 't Ohd. *quikjan* 1) en 't Ags. *cvicjan* voor een zachte. Door nu uitsluitend *kweeken* op te nemen, wordt geheel willekeurig de zachte *e* veroordeeld. Zoo ergens, dan heeft bij dit woord van ouds tweederhande dialect plaats gehad, gelijk dat nog altijd plaats heeft: de Groningers zeggen onversterkt *kweken*, de Zeeuwen versterkt *kweiken*. Tweederlei uitspraak van 't zelfde woord in verschillende deelen van ons land voor een *ontegenzeggelijk* bewijs van verwarring houden kan alleen hij, die, zoo als Dr. T. W., van de dialecten zoo goed als niets verstaat en meent, dat het onderscheid tusschen de uitspraak der scherpe en zachte *e*'s en *o*'s zoo gering is, dat men ze gemakkelijk kan verwarren.

Bij de weinige belangstelling, die onze dialecten bij wetenschappelijke taalkenners soms vinden, is het een verblijdend verschijnsel, dat Dr. Kern, de hoogleeraar in 't Sanskriet, pas in 't Land teruggekeerd, begint met een verhandeling over — de taal der Brahmanen? Neen

1) Boëthius p. 227 edit Graff: »Tisiu métemunga *chicchet* únde zúgedòt so wás íoner lébendes in wérlte íst.

Haec temperies *alit* ac profert

Quidquid vitam spirat in orbe.

d. i. Deze tempering *kweekt* (voedt) en koestert

Al wat op den aardbol leeft.

Kweken onversterkt is eigenlijk 't zelfde woord als *kwikken* in *verkwikken*. *Kweken*: *kwikken*=*leken*: *lekken*=*ketelen*: *kittelen*. *Kweken*: *quikjan*=Nhd. *legen*: Ohd. *legjan*. Of wel: *kweken* berust op *kwikón*, bewaard in *a-quikót*=*weerlevend gemaakt*, Héliand v. 2220. — *Kweikja*: *quikjan*=Oudn. *beidha*: *litjan*. *Beidha* is zwak en heeft de beteekenis van 't Nhd. *bitten*, d. i. *verzoeken*, *wenschen*. Naast *beidha* heeft 't Oudn. ook *bidja*. *Kweikja*: *kweken*=*beidha*: Nhd. *beten*.

over den Oost-Gelderschen of Groenlo'schen tongval. Doch ik ben verschrikkelijk aan 't afdwalen, ik loop mijne verhandeling over tweederhande dialect erg vooruit. *Revenons à nos moutons*, en laat ons nagaan, hoe Dr. T. W. en de Redactie van 't Woordenboek van de hun door de, sedert Siegenbeek met reuzenschreden voorwaarts getreden, vergelijkende taalstudie aangeboden rechtzinnige hulpmiddelen gebruik hebben gemaakt, om ten aanzien van het woord in kwestie, d. i. *begeeren* de waarheid aan het licht te brengen. Hoe moet het zijn? *Begeeren* of *begeren*? Hoe laat de spelling op de oude uitspraak gebouwd zich hierover hooren? Wat wordt door deze zuiver wetenschappelijke, door geen gezag van achtbare schrijvers of tegenwoordige uitspraak verontreinigde stemme als waarheid verkondigd?

Bevestigt zij 't geen de wetenschap door Ten Kate en Siegenbeek had aan het licht gebracht? Neen zij. Want in de „Lijst” gevoegd achter de, in 1859 voor 't eerst uitgekomen „Nederlandsche Spelling onder korte regels gebracht door Dr. L. A. Te Winkel” lezen wij: **begeren*, ohd. *girie 2a*.

Wat moeten we daaruit opmaken? Dat sterretje vóór *begeren* geeft te kennen, dat de door de wetenschap geëischte spelling met eene enkele *e* van 't gewoon gebruik afwijkt; en door *2a* achter *girie* wordt de lezer verwezen naar de „Opgave van de klinkers en tweeklanken der verwante en andere vreemde talen, die aan de Nederlandsche *e* etc. beantwoorden.”

In die Opgave vinden we onder *2a* etc. het volgende:

„Aan de zachte opene *e*, die uit *i* ontstaan is, beantwoordt:

de *i* in het Goth., Angels., Oudsaks., Eng.,
Oud- en Nieuwhd., Nederl., Friesch, Oud-
noordsch, Deensch en Zweedsch.”

Het *girie* achter *begeren* wil dus zeggen, dat de tweede *e* van *begenen* uit *i* is geboren, welke *i* nog bewaard is in 't Ohd. *girie* = *begerig*.

Raadplegen wij de tweede in 1860 en de derde in 1861 verschenen uitgave der spelling, dan bevinden we, dat de wetenschap daarin steeds handhaaft, 'tgeen zij in 1859 had aan het licht gebragt: want in de „Lijst” van de 2de zoowel als van de 3de uitgave spreekt de wetenschap over ons woord als volgt:

„*Begeren* Ohd. *girie*. Dit woord heeft dus een zachte *e*, doch — voegt zij er als 't ware met een zucht bij — het gebruik wil *begeeren*.”

In die tweede en derde uitgave wordt den lezer ook door de wetenschap aan 't verstand gebragt, waarom de *ai* van 't Goth. *gairnjan*, die volgens Ten Kate en Siegenbeek voor een harde *e* pleitte, geenszins zulk een hardheid-bewijzend vermogen bezit. Van deze taak kwijt de wetenschap zich, Ned. Spelling, Tweede Bijlage § 11, in deze woorden:

„De *i* en *u* hebben in 't Goth. voor *h* en *r* eene breking ondergaan, waardoor zij in *ai* en *au* zijn veranderd. Voorbeelden: *raihls* (recht) = ohd. *riht*, *slaihts* (slecht) = hd. *schlicht*, *waihts* (ding) = ohd. *wiht*, *wairdus* (waard) = hd. *Wirth*, *stairno* (ster) = hd. *Gestirn*.”

Het Goth. bewijst dus in deze gevallen niets ten opzichte van de natuur der *e*'s en *o*'s. Ten Kate, Siegenbeek en Weiland hebben zich hierdoor soms laten verleiden, onder andere bij *begeeren* „Goth. *gairnjan*”.

Hiermede wil de wetenschap dit zeggen: staat in 't Goth. *ai* voor *h* of *r*, dan moeten de andere vermaagschapte talen uitmaken, of die *ai* een bastaard is of niet. Stemt met Goth. *ai* in een of ander verwante taal *i* overeen, dan is die *ai* een onechte, is Gothisch taalbederf, gelijkstaande met het Zeeuwsche *deyl* (dorschvloer) en kan als zoodanig geen scherpe *e* bewijzen. Zoo is, om den lezer de zaak met een voorbeeld op te helderen, de *ai* van 't Goth. *airtheins* (van aarde, aardsch) onecht wegens 't Ohd. *irdin*, maar de *ai* van *airis* (eer, vroeger) is echt blijktens 't On. *ár*, Ags. *ár* etc. Evenzoo is de *ai* van 't Goth. *gairnjan*, volgens Dr. T. W. in 1860 en 1861 onecht wegens 't Ohd. *girie* en is dus in dezen geen criterion van een scherpe *e*.

Tevens wordt in die nieuwe uitgave uitgelegd, waarom de *ie* van *gierig*, waarin Ten Kate en Siegenbeek ook al een kenmerk van de scherpteit der *e* in *begeeren* zagen, niet als zoodanig is aan te merken. Die *ie* is namelijk volgens gemelde „Tweede Bijlage § 8” onregelmatig, d. i. door breking of achteraanvoeging van een *e* geboren; en als voorbeelden van dusdanige onregelmatig ter wereld gekomen *ie*'s worden aangevoerd: *gierig* van Ohd. *giren* (? *begeeren*), *niesen* Ohd. *nisan* (ademhalen), *wieg* Ohd. *wiga*, van 't Ohd. *wigan* (bewegen) en *swiep* van 't Ags. *swipian* (schudden). Vervolgens wordt die Tweede Bijlage § 8 aldus besloten: „Dit (breken der korte *i* in *ie*) is intusschen de oorzaak geweest, dat Siegenbeek en Weiland *gierig* en *swiep* gelijkstellend met de verbasterde uitspraak in *bien* en *stien* voor *been* en *steen*, de *e* in *begeeren* en *zwoep* ten onrechte als scherp hebben opgegeven.”

Heeft de nieuwe wetenschap in drie achtereenvolgende uitgaven der Spelling de *e* van *begeeren* voor oorspronke-

lijk zacht en dus *begeren* voor de eenige wetenschappelijk juiste schrijfwijze verklaard — in de geheel omgewerkte, in 1866 onder den titel van „*Leerboek der Nederl. Spelling*” verschenen, vierde uitgave zijn ten aanzien van *begeren* zoowel als ten opzichte van menig ander punt de hekken geheel ende al verhangen. Ten eerste toch vinden we in de „Lijst” achter dat leerboek het vroegere: BEGEBEN Ohd. GIBIC. *De e van dit woord is dus zacht, maar 't gebruik wil BEGEEREN*” vervangen door..... ik durf het haast niet zeggen..

*Sed si tantus amor casus cognoscere nostros,
ARTIS ET INCEPTAE supremum audire laborem,
Quamquam animus meminisse horret luctuque refugit...1)*

dan moet het er maar uit: die vroegere, driewerf herhaalde, verklaring der nieuwe wetenschap: „de e van *begeeren* is zacht”, vindt gij in 't Leerboek vervangen door ————— *begeeren* Goth. *gairnjan!!!*

Datzelfde *gairnjan*, dat volgens de herhaalde betuigingen in de vroegere uitgaven Ten Kate en Siegenbeek en Weiland arglistig verleid had, om aan *begeeren* ten onrechte een scherpe e toe te kennen, dat door Dr. T. W. steeds onder de bastaards was gerekend, wordt nu in eens tot een in wettigen echt verwekte Gothentelg, en als zoodanig tot een rechtschapen scherpheidsindex verheven!

In 't Aanhangsel, dat in 't „Leerboek” de vroegere Bijlagen vervangt, openbaart zich ook een aanmerkelijke omwenteling.

Immers is die geheele theorie, die in de vroegere uitgaven uit eene korte *i* door breking of achteraan-

1) Doch kan u 't trouw verhaal van 't vreemd geval bekoren,
Lust 't u het laatst bedrijf der onwiskunst te hooren,
Dan moet, schoon bij 't herdenken mijn ziele gruw', ja grouwe,
En 't hart mij zamenkrimp' van onuitspreekbre rouwe.

voeging van een toonlooze *e* eene onechte *ie* liet geboren worden, uit het Leerboek spoorloos verdwenen 1). Voorts wordt nu achter de uiteenzetting van de breking der Goth. *i* voor *h* en *r* alleen nog gezegd, dat Ten Kate, Siegenbeek en Weiland zich hierdoor soms hebben laten misleiden, zonder dat *begeeren* als een voorbeeld van hunne dwaling wordt opgegeven. Natuurlijk: 't was immers nu gebleken, dat die drie het ten opzichte van de *ai* in *gairnjan* steeds bij 't rechte, Dr. T. W. het daarentegen tot nu toe altijd bij 't verkeerde eind had gehad.

Van waar zulk een merkwaardige ommekeer? Welke gewigtige ontdekking heeft de nieuwe wetenschap genoopt, ten einde de wegens hare, lang halsstarrig volgehouden, verkondiging der onwaarheid verbolgen schimmen van Ten Kate, Siegenbeek en Weiland te verzoenen, als wijlen Stesichorus eene palinodie te zingen? Die merkwaardige ommekeer, waarde lezer, die palinodie is te weeg gebragt door de ontdekking van een bijna onzichtbaar iets; van eene kleinigheid zoo klein, dat men ze eerst na zeer lang en zeer scherp toekijken in 't oog heeft gekregen.

In deze ontdekking en 'tgeen zij heeft uitgewerkt zien wij het door een allertreffendst voorbeeld bewezen, hoe de kleinste oorzaken de gewigtigste gevolgen na zich kunnen slepen . . . „Alles goed en wel”, hoor ik een ongeduldig lezer zeggen, „maar waarin bestaat die ontdekking en hoe heeft de zaak zich eigenlijk toegedragen?” Om deze vragen te beantwoorden, kan ik niet

1) Denkelyk ten gevolge van eene, in een der nommers van de Taalgids uiteengezette, nieuwe theorie, volgens welke het ontstaan van sommige *ie*'s, uit het breken van een lange *i* wordt verklaard; een theorie, die, zooals ze daar ligt — ik zal dat een ander keer aantoonen — alles behalve gezond is.

beter doen, dan de wetenschap, vertegenwoordigd door de Redactie van 't Woordenboek der Nederl. Taal, zelve het woord te geven. Regeling 1ste uitgave pag. 49 geeft zij de geschiedenis harer bekeering tot de denkwijze van Ten Kate, Siegenbeek en Weiland in de volgende woorden:

„De Redactie was vroeger van meening, dat de *e* in *begeeren* zacht was. Zij grondde haar gevoelen op de *i* van 't ohd. *gīric*, ond. *girug* enz., die zij voor kort hield, en welke in dat geval eene zachte *e* zou hebben moeten opleveren. Desniettenstaande achtte zij het ongeraden de algemeen aangenomen spelling van een zoo dikwijls voorkomend woord te veranderen, omdat er over het woord en zijne verwanten een duister verspreid lag, dat zij toen nog niet vermocht op te heffen. Bij nader onderzoek is gebleken, dat die *i*, in sommige handschriften door een accent gekenmerkt (*i*), de lange *i* is, die in den regel onze *ij* heeft opgeleverd, behalve voor eene *r*, waar zij zich in *is* (vroeger een tweeklank) oploste: vergelijk *wierook* van *wij(d)en*, *gier* (roofvogel) nhd. *Geier*, ohd. *gīr*; *schier* in *schiermonnik*, *schieringer*, *schierroek*, enz. ohd. *scīr* enz.

Doch kan *i* de stam van *begeeren* niet zijn, dan moet het *gair* wezen, dat in Goth. *gairuni*, *gairnjan*, enz. voorkomt en de echte tweeklank *ai* blijkt te wezen 1).

1) Ik ben geen stylist, maar het komt mij toch voor, dat de redactie van dezen laatsten zin zeer veel te wenschen overlaat: „*kan i de stam van BEGEEREN niet zijn, dan moet het GAIR wezen*” zal zeker moeten beteekenen: *kan gīr de stam* etc. Zoo als het er nu staat, zou men op het denkbeeld komen, dat de Redactie vroeger den Sanskritischen wortel *i*, die zie Bopp. Gloss. Sanscr.

Hierdoor wordt al het duister weggenomen. Niet alleen is de *ie* in *gierig* verklaard, maar ook de *a* in nml. *begaeren* en nml. *gaarne* naast *begeeren*, *geerne* en *gierig* en de vormen in de verwante talen blijken in overeenstemming te zijn. De *e* van *begeeren* is derhalve scherp, als zijnde uit *ai* ontstaan, zoodat er van de spelling met ééne *e* (*begeren*) geen sprake meer kan zijn."! $\times \frac{n.}{o}$

Weiland, Ten Kate et Siegenbeek victi prece
 Adempta vati reddidere lumina. 1) Hor. Epod. XVII.
 Ziedaar dan eindelijk de sluijer opgeheven, de waarheid aan het licht gebracht.

Lang' hat man gesucht Dich, Wahrheit, zu schau'n,
 Doch immer noch deckte Dich Dunkel und Grau'n;
 Jetzt endlich hat der Wissenschaft Macht
 Den Schleier gelüftet und Licht gebracht;
 Das echte, reine, unverfälschte Licht
 Nun glänzend und hehr durch die Wolke bricht.
 O groszer Jacob Grimm, o hättest du gelebet,
 Wie wär' vor Schrecken dir das biedre Herz erbebet;
 Gewiss, du hast im Sarg dich, Alter, umgewāndt:
 Almerker hatte man, bewundernd, Dich genannt,
 Und dieser Ehrennamen ist Dir jetzt entwandt:
 Du hast — das lange *i* in *girie* nicht gekannt!!!

Indien, zooals Dr. T. W. op het congres te Rotterdam heeft verkondigd, er zonder taal geen hemelsche

p. 41, ook *begeeren* beduidt, voor den stam van *begeeren* had gehouden. Voorts blijft het een raadsel, hoe de *ai* van *gairnjan* etc. nu *i* de stam van *begeeren* niet kan zijn, plotseling de echte tweeklank *ai* blijkt te wezen.

1) Weiland, Ten Kate en Siegenbeek, door 't lang gesmeek bewogen,
 Hergaven 's Lands profeet in 't end 't gebruik van zijne oogten.

zaligheid bestaat en dus de taal in de zaligheid, vooral in de zaligheid van een taalman in zijn ziel, een groote rol speelt, dan kan Jacob Grimm niet volkomen zalig zijn; want het moet natuurlijk een bron van eeuwige kwelling voor hem wezen, dat hij, die zooveel handschriften zoo naauwlettend heeft doorsnuffeld, nooit ofte nimmer op dat *giric* een accent heeft bespeurd, dat de lengte van de *i* in dat woord aanwees.

En toch had hij met zijne scherpziende oogen steeds bijzonder oplettend naar dergelijke accenten gekeken; en toch had hij juist aan dit woord herhaaldelijk geheel bijzonder zijn aandacht gewijd.

Hoe is het dan mogelijk, dat de Almerker dat lengte-aanduidend teeken nooit heeft gezien? — Niemand heeft meer afkeer dan ik van het *jurare in verba magistri*, van blindelings zweren bij de woorden van een ook nog zoo grooten meester; niemand is meer dan ik overtuigd, dat, zal de wetenschap bestendig voorwaarts gaan, zij die later komen de resultaten hunner voorgangers steeds met al de hun ten dienste staande middelen dienen te toetsen; maar hoever ik er ook af ben een *αὐτὸς ἔφα* voor een bewijs aan te zien, toch geloof ik, dat, zoo een man, groot in zijn vak, iets, dat hij op zijn standpunt zeer goed had kunnen zien, niet heeft waargenomen, daarvoor steeds gewigtige redenen moeten bestaan, die het altijd de moeite wel waardig is, met de grootste naauwgezetheid op te sporen.

Ik acht het daarom niet ondienstig eens na te gaan, welke gewigtige omstandigheden Grimm verhinderden, die lange *i* in *girig* te bespeuren, die de Leidsche geleerden daarin hebben ontdekt. Misschien is de eer van den Patriarch in dezen nog niet reddeloos verloren.

Misschien had zijne veelomvattende wetenschap hem zoo vele onfeilbare kenmerken van de kortheid der *i* in *girie* doen zien, dat het aannemen der lange *i* in dat woord voor hem gelijk zou gestaan hebben met een verzaken van de grondwetten der gezonde, wetenschappelijke afleidkunde.

Zoo goed als iemand wist Jacob Grimm, dat een lange *í* niet in *e* overgaat en dat dus, indien een zelfde woord beurtelings met *i* en *e* voorkomt, de aldus met *e* wisselende *i* noodzakelijk kort moet zijn.

Daar hij nu zoowel in 't Ohd. als in 't Mhd. in 't stanwoord van *girie* namelijk *gir* en zijne verwanten beurtelings *i* en *e* zag verschijnen, moest hij volgens boven vermelde wet de *i* van *gir* en *girie* natuurlijk voor kort houden. Dat hij die *i* werkelijk voor kort hield, daarvan zal men, in 't oog houdende, dat hij een lange *i* door *í*, een korte door *i* en een uit *i* geboren *e* door *ë* aanduidt, in zijne *Deutsche Grammatik* de ondubbelzinnigste bewijzen aantreffen.

Zoo lezen wij

D. G. 1³. p. 84: ahd. *gër* (begerig) en *kërn* (genegen);

D. G. 1². 676: Das mhd. *gër* oder *gir* (begeerte);

D. G. II, 46: alth. *kir*, mhd. *gir*, alth. *këron*, mhd. *gërn* (begeren); alth. *kërn*, mhd. *gërn* (begerig);

D. G. II, 57: alth. *kër*, *kir* (begeerte); goth. *gairns*, alth. *kërn* (begerig).

Men ziet het, overal wisselt hier *i* met *e*; overal worden beide als korte klinkers en *e* daarenboven als uit *i* geboren geteekend.

Diezelfde wisseling treft men ook bij Graff in diens Althd. Sprachschatz aan. Daar ik, helaas! dat kostbare werk zelf niet bij der hand heb, moet ik mij verge-

noegen met een paar voorbeelden uit Massmanns Index op dien taalschat over te schrijven. In dien Index lezen we onder anderen: *giri*, *gir*, begerig, gierig; *kir-lîhho* adv. begerig, *keri-lîhho*- gaarne, gewillig; *girig*, *gerig* = *begerig* etc. Als men bedenkt, dat Graff lange klinkers door een circumflexus kenmerkt en korte ongeteekend laat, dan moet men inzien, dat Graff, de grootste kenner van 't Oudhd., even als Grimm, de *i* van *gir* en *girig* als kort en met *e* wisselende voorstelt.

Hebben dus Grimm en Graff zich niet vergist; hebben ze door een of ander gezigtsbedrog, als ware *λημῶντες κολοκύνταις* deze wisselende vormen in Ohd. en Mhd. bronnen niet slechts gemeend te zien, maar met gezonde oogen werkelijk daarin waargenomen, dan moet, zoo lang het wisselen van *i* met *e* een bewijs voor de kortheid der eerste is, de *i* van *gir* en *girig* noodzakelijk voor kort worden gehouden. En die beide groote taalgeleerden hebben zich *niet* vergist; het was geen gezigtsbedrog: die wisseling tusschen *i* en *e* in *gir* en zijne verwanten heeft in Ohd. en Mhd. geschriften werkelijk plaats.

Daar ik straks nader op 't Ohd. moet terugkomen, wil ik hier een paar voorbeelden van *gir* en *ger* uit het bekende Mhd. gedicht van Meister Gottfried von Straszburg, getiteld *Tristan und Isolt*, ter staving van mijn beweren bijbrengen.

Gir vinden we ten eerste vers 1094:

Alrerst enbran sin herzen GIE (rijmt op ir);

ten tweede vers 1936:

Das selbe süze kind trug ir

Also süzliche kindes GIE,

Als ein kind siner mütter sol;

ten derde in Ulrichs Fortsetzung vers 3450:

*Herre habt ir niht vernomen,
Wo von si diu minne twank?
Ez schüf ein unselig trank,
Daz gap Isoten mütter IR,
Daz trunken si von durstes GIB,
Unde minten ein ander immer me.*

Ger vinden we daarentegen ten eerste vers 39:

*Unde wer nun GER' daz man im sage
Ir leben, ir tot, ir fröude, ir klage,
Der biete herze und oren her:
Er vindet alle sine GER;*

ten tweede vers 1104:

*Do was ir meistiu sorge hin,
Wand si want' allez e, daz ER
Hin z'ir en hete keine GER;*

voorts 6841 *ger-sper*; 6260 rijmt 't ww. *ger'* op *her* en 6330 op *gewer'* etc.

Hier zien we dus van den eenen kant *gir* wisselen met *ger* en van den anderen kant *ger* rijmen op *er*, *her*, *sper*, etc. d. i. op louter woorden met korte *e*'s; alle verschijnsels, die Grimm en Graff en alle andere gezonde taalvorschers alleen reeds moesten nopen de *i* van *gir* en *giric* voor kort te houden. Doch 't is er ver af, dat hun gevoelen alleen op deze Mhd. gronden zou rusten. Om maar eens iets te noemen, diezelfde wisseling tusschen *i* en *e* vertoont zich weder in de beide zustertalen, het Zweedsch en het Deensch: want aan het *girig* van de eerste beantwoordt het *gjerrig* van de laatste, en deze Deen vergeleken met *hjerne*, *stjerne* Nhd. *Gehirn*, *Gestirn* en *gjetje* Goth. *gitan*, ons *geten* in *vergeten* etc., wijst duidelijk genoeg op een *girig* met

korte *i*. Nog meer. Indien de *i* in *gir* = *begeerte* lang was, waarom brengt dan dit woord in 't Nhd. *Gier*, *gierig*, *Begierde*, en niet, zooals Dr. T. W.'s bovenaangehaalde regel zou eischen, *Geier*, *geirig*, *Begeierde* voort. Dat de *r* hier den overgang van *i* en *ei* niet verhindert, blijkt uit het bovenstaande *gír* (*gier* roofvogel), dat regelmatig in *Geier* overgaat.

Ja, maar dat accent, waardoor de *i* van *girie* in sommige handschriften is gekenmerkt en waaruit der Redactie bij nader onderzoek is gebleken, dat de stam-*i* in *girie* lang is? — Dat accent, waarde lezer, bewijst juist, zoo voldingend als een accent dat kan bewijzen, dat de *i* van *gir* en *girie* niet lang is, maar kort.

Hoe en waar?

Indien men een naauwkeurigen afdruk van een geaccentueerd Ohd. handschrift inziet, dan bemerkt men aanstonds, dat daarin twee teekens worden gebezigd, de circumflexus (^) en de acutus ('); de circumflexus op lange, de acutus op korte klinkers.

Ten einde den lezer te overtuigen, dat lengte en korthed inderdaad door genoemde teekens op de gezegde wijze worden aangeduid, wil ik hier een stukje overschrijven van de ongeveer in de elfde eeuw vervaardigde Oudh. vertaling van Boëthius' boek *De Consolatione Philosophiae*, en wel een gedeelte van 'tgeen onder het, op de zaak in kwestie niet ontoepasselijk, opschrift: *Luce reperta non ad tenebras esse revertendum*, 1) te vinden is op pag. 170 van de door Graff met de grootste naauwgezetheid bezorgde uitgave.

1) Als men 't licht gevonden heeft, dient men niet tot de duisternis terug te keeren.

Aldaar lezen we als volgt:

Únde súš súozo bát er (Orpheus) gnádon die hérren dero sélen. Erchám sth tó, dér dríu hóubet hábento túrowart, sus úngewónes sanges. Únde die drí réchegérnan svéstera, die fertáne ménnisken getúont skíhtige, die rúzen fóre ámere.

Nóh izionem ne tréib ínín díu dáz rád ze tále. Únde dér fóre durste erchéleto tantalus ter ne rúohta dó des wázeres. Únde sanges sátér né áz ter gír ínín díu tytio dia lébera."

Dat is zoo woordelijk mogelijk wedergegeven:

Ende zus zoet bad hij genade de heeren der zielen. Toen ontroerde de drie hoofden hebbende deurwaarder. Ende de drie wraakgerige zusters, die misdadige menschen maken schichtig, die huilden van jammer (aandoening). Noch dreef Ixion (obj. acc.) zijn rad (subj. nom.) te dale. Ende de van dorst gekwelde Tantalus bekreunde zich niet om het water, en van 't gezang zat at de gier intusschen Tityos de lever niet.

Indien men bij het lezen dezer plaats in 't oog houdt, dat vele klinkers vroeger kort waren, die thans lang zijn; dat b. v. *a* van *dal* ook in de verbogen vormen kort bleef, zooals dat nu in sommige streken van Overijsel niet alleen met woorden als *dal* plaats heeft, maar ook met *water*; dat de *a* van 't Nhd. *asz* nog lang is even als reeds in 't bovenstaande Ohd. fragment, dan ziet men in, dat de circumflexus een langen, maar de acutus een korten klinker aanwijst.

En welk teeken dragen nu de *i* en *e* van *gir*, *ger*, *girie* en hunne verwanten in Ohd. handschriften? Zoo ver ik mijn onderzoek heb kunnen uitstrekken, onveranderlijk den acutus d. i. het korthedsteeken. Zoo staat

onder anderen in Willirams paraphrase van 't Hooglied: „*Sven mín dilectio perfecte inflammat, siu máchet in contemptorem álles írdísigen guótes únte máchet in gíregan des éwoegen richtuómes*, d. i. zoo wien mijne liefde (amor mei) volmaaktelijk in vlam zet, zij maakt hem (eenen) verachter alles aardschen goeds, ende maakt hem *begerig* des eeuwigen rijkdoms. Hier heeft weer de ontgezeggenlijk, ook nu nog in onze gewestelijke uitspraak, lange *f* van *mín* den circumflexus; even als boven die van *gír*. De *i* van *gíríg* wordt daarentegen juist zoo gemerkt als de ontwijfelbaar korte *a* van *álles* en, wat juist van pas komt, als de *i* van *írdísigen*, welke laatste buiten kijf kort is, doch zich in 't Goth., wegens de volgende *r*, als onechte *ai* vertoont in het boven reeds aangevoerde *airtheins* Ohd. *írdén*. De *i* van *gíríc* nu staat tot de *ai* van 't Goth. *gáiruni* = *begeerte*, juist zoo als de *i* 't Ohd. *írdísig* tot de *ai* van 't Goth. *airtheins*. Doch op de boven allen twijfel verheven onechtheid der *ai* in 't Goth. *gairuni*, *gairns* en *gairnjan* kom ik straks terug; thans wil ik uit een ander Ohd. geschrift met eenige voorbeelden aantonen, dat ook de verwanten van *girig* steeds den acutus als kenmerk van de korthed op de *stam-i* zetten. Rijk in dusdanige voorbeelden is vooral de bovengenoemde vertaling van Boëthius. In dit ongeveer in denzelfden tijd als de Paraphrase vervaardigde, voor een taalbeoefenaar hoogst leerzaam, boek is de *i* van al wat met *gir* en *girig* vermaagschapt is nooit anders dan met den acutus geteekend. Zoo staat pag. 24: „*benomen habest alla werlt KÍREDA* = *benomen hebt gij alle wereld-GEERTE*; en pag. 188: *Eines sindes ánagán-gerónt sie geluste mít éterlíchero GÍREDO*, *anderes sindes muchet sie zorn* = *eenszins bestormen hen lusten met*

giftige GEERTE, *anderszins teistert hen toorn*. Nog eens *gíredo* pag. 71, etc. Is er meer noodig om mijn boven uitgedrukt beweren, dat in Ohd. geschriften de eerste *i* van *girig* door het accent onveranderlijk kort wordt gemerkt, als met de waarheid overeenkomstig te staven?

Is het niet zoo klaar als de dag, dat het nieuwe licht door de Redactie, maar aanleiding van 't accent door haar op de *stam-i* van Ohd. *gíric* bespeurd, over den aard dezer *i* verspreid niets anders is dan een dwaallicht, en dat dus haar standpunt op het gebied der woordafleidkunde ingenomen in dezen vrij wel overeenkomt met dat van den man met den zilveren neus op het terrein der sterrekunde? Immers even als Tycho de Brahe de zijne, zoo brengen de Redacteurs hunne wetenschap van den rechten weg, dien zij had ingeslagen, af en voeren ze weer op den dwaalweg.

Met het oog op het nieuwe licht haar over den aard der wortel-*i* in *gíric* opgegaan, heeft de Redactie alle reden om met Sino bij Virgilius uit te roepen: *Hinc miki prima mali labes!* 1) Want, door dit valsche licht verblind, stapelt zij dwaling op dwaling.

Niet tevreden met de dwaalleer omtrent die *i* verkondigd, gaat zij ook de *ai* van 't Goth. *gairnjan*, *gairuni* en *gairns*, vroeger door haar op 't voetspoor van Grimm en alle uitstekende taalbeoefenaars voor eene eigenaardige Gothische klankwijziging der korte *i* verklaard, nu, met verzaking der door haar zelve gehuldigde grondwetten der wetenschappelijke afleiding, tot een echten tweeklank verheffen. Ik zeg met verzaking van de grondwetten der wetenschappelijke woordafleiding. Immers, zonder een volslagen verzaken

1) Dit was de oorsprong mijner rampen. —

van die wetten is 't niet mogelijk, de *ai* van 't Goth. *gairnjan* etc. voor een echten tweeklank te verklaren. Wat toch wordt door Dr. T. W. als het erkende criterion van de onechtheid dier Goth. *ai* opgegeven? Immers dit, dat in de verwante talen aan die Goth. *ai* een korte *i* beantwoordt of een klank, die uit een korte *i* is ontstaan.

Ten einde iedereen in staat te stellen in dezen zelf te beoordeelen, hoe geheel de nieuwe leer der Redactie in strijd is met de volgens haar zelve alleen ware gronden der afleiding, en hoe volkomen de leer, door Grimm en alle groote taalgeleerden van den nieuweren tijd, op dit punt, steeds zonder de minste aarzeling voorgestaan, door die gronden wordt bevestigd, zal 't noodig zijn, dat wij, voordat we de woorden, die in de Germaansche zusters talen met de Gothen *gairnjan*, *gairuni* en *gairns* overeenstemmen, te berde brengen, even nagaan, welke gedaanteveranderingen zulk een oorspronkelijke, korte *i* in die talen alzo ondergaat. Ik geloof, dat wij in dezen niet beter kunnen doen dan den belangstellenden lezer mede te deelen, wat door Dr. T. W. zelve niet alleen in de vroegere uitgaven zijner spelling, maar ook nog in de laatste, in 1865, onder den titel van Leerboek der Nederl. Spelling, verschenen editie, omtrent die gedaante-veranderingen als de erkende leer wordt voorgedragen. Op pag. 92 spreekt ZWEZG. daarover als volgt: „De *i* heeft soms de verandering ondergaan, die breking genoemd wordt, waardoor zij in 't Ags. in *eo* en in 't Oudn. in *iö* is overgegaan. Voorbeelden: Ags. *feolu* (veel) Goth. *filu*, *seofun* (zeven) Goth. *sibun*, *meole* (melk) Goth. *miluks*, *teotian* (telen, werken) Osaks. *tilian*; Oudn. *fiöl* (veel) Goth. *filu*, *siofun* (zeven) Goth. *sibun*, *biörk* (berk) Hd. *Birke*. De

Angels. *eo* en de Oudn. *ïö* bewijzen derhalve het vroegere bestaan eener *i*."

Deze opgave is, voor zoo ver zij gaat, juist, maar zij heeft een gebrek: zij is onvolledig, en deze onvolledigheid, voortspruitende uit Dr. T. W.'s meermalen aan den dag komende onbedrevenheid 1) in de talen,

1) Van de nog al talrijke bewijzen dier onbedrevenheid, die ik heb verzameld en bij een meer opzettelijke behandeling van 't Leerboek wel eens zal mededeelen, wil ik hier één aanhalen, omdat ik gemerkt heb, dat het reeds aanleiding heeft gegeven tot verwarring. Er werd mij namelijk onlangs eene oproeping vertoond, kennelijk volgens 't nieuwe licht gespeld en door vier gepromoveerden ondertekend, met den aanhef: Waarde Stadgenoten. In den eersten opslag bevreemde mij dat *noten* in plaats van *nooten*, doch na een oogenblik peinzens moest ik erkennen, dat de stellers, die, 't geen niemand hun ten kwade kan duiden, zeker noch aan het Ags. *geneat*, noch aan 't Oudn. *nautr*, noch aan 't Ohd. *ganöz*, maar enkel aan het Nhd. *Genosse* hadden gedacht, in hunne spelling volkomen gerechtvaardigd worden door regel 144. 3 van Dr. T. W.'s Leerboek der Nederl. Spelling, volgens welken de opene *o*, onder anderen, zacht is in woorden, die in 't Hoogduitsch een onvolkomene (d. i. korte) *o* hebben. Immers klinkt de *o* in 't Hoogd. *Genosse* even kort als in 't door Dr. T. W. als voorbeeld aangehaalde *hossen*.

't Is jammer, dat de wakkere man, terwijl hij, zooals hij ons in Recensie Taalg. VI, 3 verhaalt, zoo manhaftig op zijne *Apostel-paarden* — zooals hij 't noemt — *Abstecher* langs den Rijn en tevens allerlei interessante opmerkingen over de uitspraak der periaeken maakte, dit niet heeft opgemerkt. Wij kunnen niet nalaten op te merken, dat Dr. T. W., toen hij die Recensie schreef, klaarblijkelijk, even als Achilles, makkender gedachtenisse,

ἄγριον ἐν στήθεσσι θέτο μεγαλήτορα θυμῶν,

dat hij de leeuwenziel in zijn borst zoo geheel met grimmige gramschap had vervuld, dat zij voor zachtere aandoeningen geheel

die hij als etymoloog telkens moet raadplegen, is zeker mede oorzaak geweest, dat de Redactie er toe gekomen is, om de *ai* van *gairnjan* etc. voor een echten tweeklank aan te zien. Had Dr. T. W. opgemerkt, dat de korte *i* in 't Oudn. niet alleen onder de gedaante van *ïö*, maar ook onder die van *ia* voorkomt 1), en had hij dan geweten, 'tgeen hij trouwens reeds van Ten Kate had kunnen leeren, dat met het Goth. *gairns* in 't Oudn. *giarn* overeenstemt, dan was er kans geweest, dat de Redactie der Begeling, niet zonder zich nog eens door de vergelijking der andere taaltakken te vergewissen, de *ai* van *gairns* voor een echten tweeklank zou hebben verklaard. En had zij zich vergewist, dan zou zij zich zeker wel gewacht hebben om, zooals zij nu heeft gedaan, te beweren, dat de verschijnselen in de verwante talen met hare verklaring in overeenstemming zijn. Immers is, zooals bij alle grondige taalkenners vast staat, een Goth. *ai* onecht, indien daarmee in 't Oudn. *i*, *ia* of *ïö*, in 't Ags. *i*, *y* of *eo*, in 't Ouds. *i* overeenstemt, dan wordt de verklaring der Redactie, dat de *ai* van 't Goth. *gairns*, *gairnjan* en *gairuni* de echte tweeklank *ai* is, door alle stemhebbende verwante talen op de meest ontwijfelbare wijze gelogenstraft.

Men oordeele:

Ten eerste beantwoordt aan 't Goth. *gairns*, zooals boven reeds gezegd is, het Oudn. *giarn*; en de Oudn. *ia* wijst zoowel als de *ïö*, een oorspronkelijke *i* aan.

ontoegankelijk was geworden: anders toch had de herinnering aan zulk een heerlijken uitstap zijn hart moeten vermurwen en zijn gemoed tot zachtheid stemmen.

1) Zoodat b. v. 't Goth. *ibns* (even) in 't Oudn. *iafn* luidt.

'Ten tweede komt met 't Goth. *gairns* in 't Ags. *georn* overeen, en de Ags. *eo* verraaft een oorspronkelijke korte *i*, welke korte *i* in 't Ags. nog naast *eo* bewaard is; want *georn* wisselt in Ags. gedenkstukken met *girn*.

De identiteit van 't Goth. woord met het Ags. en Oudn. springt vooral duidelijk in 't oog doordien *gairns*, *georn* en *giarn* in de drie talen een zelfde compositum vormen; want het Goth. *faihu-gairns*(=*geldgierig*) heet in 't Ags. *feo-georn* en in 't Oudn. *fe-giarn*.

Nog krachtiger komt de onechtheid der Goth. *ai* van *gairns* en *gairuni* aan 't licht in de aan bovenstaande zamengestelde adjectieven beantwoordende substantieven, daar in deze niet alleen 't Ags. en Oudn., maar ook het Oudsaks. de *i* heeft bewaard; want 't Goth. *faihu-gairnei* 1) heet in 't Ags. *feo-girness*, in 't Oudn. *fe-girni* en in 't Ouds. *fehu-giri*.

Verlangt iemand zich te overtuigen, dat de aan-

1) Behalve *faihu-gairnei* heeft het Goth. met dezelfde beteekenis ook *faihugeiro*, voorkomende Tim. VI. 10: *Vaurts allaize ubilaize ist faihugeiro* = De wortel van alle kwaad is de *geldgierigheid*. Daar in de Goth. hand-schriften het letterteeken *ei* gewoonlijk overeenstemt met de lange *i* der verwante Germaansche talen, zoo zou men ook in deze *ei* van *geiro* een bewijs kunnen zien voor de langheid der *i* van *gir*, *girig*, indien niet alle verschijnselen der vermaagschapte talen zonder uitzondering de *i* dezer woorden voor kort verklaarden en ons noopten tot het besluit, dat *geiro* staat in plaats van *gairo*. Eene dusdanige verwisseling van *ai* met *ei* is wegens het weifelend gebruik der letterteekens *ai*, *ei*, *e*, *i* in de Goth. handschriften, niet alleen op zich zelve gansch niet onwaarschijnlijk, maar zij heeft ook juist in een der afleidsels van den stam *gair* ontegenzeggelijk plaats gehad: Coloss. III. 8 lezen wij *faihugeironi* voor *hebzucht*, waarin *geironi* klaarblijkelijk hetzelfde woord is als *gairuni* te vinden I. Thess. IV. 5.

Dat schrijvers, die in Grieksche en andere vreemde woorden a

gevoerde Ags., Oudn. en Ouds. vormen niet enkel in 't rijk der verbeelding bestaan, maar in de oude oorkonden dezer talen werkelijk voorkomen, hij vindt

ei, e en *i* zonder de minste orde door elkaar gebruikten en er dus aan gewoon raakten deze charakters als teekens van de zelfde waarde te beschouwen, ook soms in Goth. woorden *ai* met *ei* etc. moesten verwisselen ligt voor de hand. Waar ze dat hebben gedaan, moet de taalvergelijking uitmaken. Mij voorbehoudende om op deze, vroeger door mij, niet zonder ergernis der orthodoxie aangeroeerde weifeling in 't bezigen der *ai, ei, e* en *i* in de Goth. texten nader terug te komen, wil ik den lezer voor 't oogenblik enkel verwijzen naar de voorrede der in 1860 door de Hoogleraren Kuenen en Cobet in 't licht gegeven uitstekende uitgave van den Grieksch text des Nieuwen Verbonds volgens den codex Vaticanus. Op pag. XXXVI etc. der *Praefatio* zal men zich kunnen overtuigen, dat niet alleen zooals ik in de E-legie heb aangetoond, in de 6^e en 7^e eeuw, maar reeds in denzelfden tijd, toen de Gothische bijbelvertaling ontstond *ai, ei, e* en *i* juist zoo door elkander gehaald werden, als dat in de Goth. oorkonden plaats heeft. »*Eruditiores* (heet het in genoemde voorrede op de aangewezen plaats) *ex Lexicis orthographicis discabant utrum I an EI, E an AI essex scribendum, sed indoctum et illiteratum vulgus haec omnia temere permiscebat* — De meer geleerden zochten uit orthographische woordenboeken gewaar te worden, of ze I of EI, E of AI moesten schrijven, de groote hoop der ongeleerden en ongeletterden haspelden al deze letterteekens achteloos dooreen." »Maar," zal men zeggen, de Goth. bijbelvertaler hoorde toch zeker niet tot dien grooten hoop van ongeleerden en ongeletterden." Indien men de zaak onbevooroordeeld onderzoekt, zal men, geloof ik, bevinden, dat Ulfila een ijverig Evangelie-verkondiger, maar, ofschoon hij in 't Grieksch en 't Latijn preekte, een alles behalve sijn Graecus en een zeer matig Latinist was. Niet de *orthographie* maakte hem het leven lastig, maar de *orthodoxie*. Verleid door de, buiten kijf onschatbare, diensten, die de Goth. bisschop, zonder het te bedoelen, door zijne vertaling aan de taalstudie heeft bewezen, maakt menig taalvriend zich, vrees ik, overdreven denkbeelden van Ulfila's taalkundige bekwaamheden.

't Oudn. *giarn* onder anderen in de 15de strophe der schoone, zinrijke Thrymskvidha, alwaar wij lezen:

*Reiðk varðh þa Freyja ok fñasadhí,
Allr Asa salr undir bifðiz;
Stökk that ith mikla men brisinga:
Mik veiztu verðha vergiARNASTA
Ef ek ek meðk ther i Jotunheima,
d. i.*

Toornig werd toen Freija en snoof (van woede),
De heele Godenzaal daaronder beefde;
Haar ontschoot het groote schitterende halssierraad:
„Mij acht gij te zijn (aller) mangerigst,
Indien ik trek met u naar Reuzenheim”.

Een voorbeeld van 't Ags. adj. *georn.* levert ons Beovulf vers 2783 van Grein's uitgave:

Ar vas on ofoste eftisides GEORN = De held was welhaast naar den terugtogt BEGERIG.

Het Ouds. *fehu-giri* staat Héliand vers 2509:

Than he imu farfahid an fehu-giri =

Dan hij hem (= zich) begeeft tot geldGIERIGHEID.

De eenstemmigheid, waarmee de verwantschape talen de *ai* van *gairns* en *gairnei* voor onecht verklaren, nemen ze ook in acht, indien men ze aangaande de *ai* van 't verbum *gairnjan* raadpleegt. Immers heeft voor dit *gairnjan* het Oudn. *girna*, 't Oudsaks. *girnean* en *gernean*, 't Ags. *girnan* en *geornjan*, dat wil zeggen louter vormen, die aanwijzen, dat de *ai* van *gairnjan* onecht en dat dus de *e* van *begeren* — welk werkwoord volgens de Redactie het *gair* van 't genoemde Goth. verbum tot stam heeft — krachtens de taalvergelijkende grondbeginselen, door de Redactie zelve gehuldigd, noodzakelijk zacht is.

Een voorbeeld van dat Oudn. *girna* vindt de belangstellende lezer onder anderen in de Fridhthiofsaga, cap. II. (Dietrich Altnord. Lesebuch pag. 12): *Drottning segir, that er underligr háltr, at ther GIBNIZ, at tala sva frekt vidh hverja tha karla, er hér koma* = De koningin zegt, dat is een wonderlijk gebruik, dat het *geert* (lust) te spreken, zoo vrij met al die kerels, die hier komen.

't Ouds. *girnean* staat Héliand vers 1481:

Than seggio ik iu te waron ok,

That thar man is siuni mugun swidho farlédean

An mirki men, ef hi ina latid is mod spanan

That he biginna thera GIBNEAN, thiu imu gigangan ni skal =

Dat zegge ik u voorwaar ook,

Dat daar den mensch zijne oogen kunnen erg verleiden

Tot zwarte euveldeaden, indien hij zich (obj. acc) laat

zija gemoed (subj. ace) verleiden,

Dat hij begint die (dingen) te *begeren*, die hem gewor-

den niet zullen.

Het Ags. *girnan* dient ter vertaling van het *airētoþe* gijl. *begeert, ve langt, vraagt*, voorkomen de Marc. 11.29 en *geornjan* leest men L. Aedhelst. Lamb. praef, § 5: *thāt ge GEORNJADH tham thingum* = dat gij die dingen *begeert*.

Ware de kortheid der *i* van *gir* en zijne verwanten niet reeds door het bovenvoorgedragene ver boven allen twijfel verheven, dan zou ik er hier de aandacht op vestigen, dat het Ouds. *gernean* naast *girnean* zoowel als 't Ags. *geornean* naast *girnan* deze kortheid ten duidelijkste aan den dag brengen, want volgens eene herhaaldelijk vermelde grondwet der wetenschappelijke afleiding, gaat wel de korte *i* in *eo* of *e* over, maar de lange *i* niet.

Is er meer noodig om te bewijzen, dat de *ai* van 't *gair* in 't Goth. *gairns*, *gairuni*, *gairnjan* etc. (welk *gair* de Redactie terecht den stam van *begeren* noemt) een door geene wettige redeneering te legitimeeren bastaard is, en dat zij geheel op eene lijn staat met de *ai* voorkomende in de door Dr. T. W.'s Leerboek p. 93 als voorbeelden van woorden met onechte Goth. *ai*'s, aangevoerde *raihls*, *slaihts*, *waihts*, *wairdus*, *stairno* respectievelijk in 't Ohd. of Nhd. *riht*, *sliht*, *wicht*, *Wirth*, *Gestirn*? Is er meer noodig om te bewijzen, dat de Redactie door de *ai* dier Goth. woorden voor een echten tweeklank te verklaren de grondwetten der wetenschappelijke woordafleiding volkomen heeft verzaakt, dat zij hare eigene beginselen met voeten heeft getreden? Is er meer noodig om te bewijzen, dat de verklaring, die zij van de *i* in *girig*, van de *ai* in *gairnjan*, van de *e* in *begeren* en van *ie* in *gierig* geeft wel verre van, zooals zij beweert, met de verschijnselen der verwante talen te strooken, integendeel lijnrecht tegen die verschijnselen indruist? Zeker, neen.

Hoe afdoende intusschen de bovenaangevoerde taalvergelijkende bewijzen voor de zachtheid der *e* in *begeren* ook mogen zijn, het is er verre van af, dat wij ons bij die bewijzen alleen zouden behoeven neer te leggen. Ik heb boven gezegd, dat ik op 't Ohd. nog nader zou terug komen. Dat wil ik nu doen.

Nemen wij de meergemelde vertaling van Boëthius nog eens weer ter hand, dan zullen wij zien, dat de uit algemeene taalvergelijkende wetten gededuceerde zachtheid der *e* in *begeren* door de ervaring op de schoonste wijze wordt bevestigd.

Ten eerste toch heeft het tallooze malen voorkomende

bijw. *gérno* of *kérno* (ons *gaarne*) onveranderlijk den *acutus*, d. i. het korthedsteeken, zoo onder anderen p. 22, 153, 155, 160, 162, 282 bis etc. etc. etc.

Ten tweede zijn ook alle andere afleidingen van *gir*, *ger*, even als het vroeger bijgebragte *kíreda*, steeds met den *acutus* geteekend, dus kort; zoo pag. 254; *álliu* GÉROHAFTIU *ding* = alle *begeerlijke* dingen.

Ten derde — en dit is van veel belang — vertoont het woord, op 'twelk het hier juist aankomt, namelijk *geron* of *keron* zelf, zich nooit anders dan met den *acutus* op de *stam-e*.

Om 't gewigt van de zaak zal ik uit het meerge-noemde onschatbare, Ohd. boek ettelijke plaatsen, waarin het woord in kwestie voorkomt, hier laten volgen:

Op pag. 150: *dú gúot, téro mánege GÉRONT* = de goede dingen, die velen *begeren*.

Iets lager op dezelfde pag.: *daz síu nácht téz ne hábent, téz ze GÉRONNE sí* = dat zij niets hebben, dat te *begeren* is;

pag. 155: *teró dú natura GÉRÔT* = 'twelk de natuur *begeert*;

pag. 156: *únde dáz ío wézen unde wérén wíle, chad sí, taz KÉRÔT ein wézen* = ende wat eeuwig wezen en duren wil, sprak zij, dat *begeert* één te wezen;

en weer een weinig lager: *Táz íst kúot, téz álliu ding GÉRONT* = dat is goed, dat alle dingen *BEGEEREN*;

pag. 158: *Tás íst tás énde dés álliu ding KÉRONT* = dat is het einde, dat alle dingen *begeren*;

pag. 227: *Níomer síh ne GÉRÔT kebádón in déme mére wázere* = Nooit zich *begeert* te baden in het reine water;

en om te besluiten slaan wij nog eens pag. 190 op, alwaar wij 't verled. deelw., den inf. en 't imperf. kort

bij elkander vinden: *alles lones pedis GEGÉRÔT wirt, wánda er gúot geáhtôt wirt* = alle loon daarom *begeerd* wordt, omdat het goed geacht wordt;

Jóh filia herodiadis wánda gúotes KÉRÔN, dó si iohannis hóubetes KÉBOTA = en de dochter van Herodias waande iets goeds te *begeren*, toen zij Johannes' hoofd *begeerde*.

Hadden we hier met een enkel geval te doen, werd de *e* van enig woord een enkel keer en in strijd met de resultaten der taalvergelijking door een *acutus* als kort gekenmerkt, men zou aarzelen aan zulk een accent veel gezag toe te kennen; men zou vreezen, dat er bij vergissing een *acutus* in plaats van een *circumflexus* was geschreven of gelezen. Nu echter de *acutus* zoo herhaaldelijk, zoo onveranderlijk, zoo geheel in overeenstemming met de resultaten van ons taalvergelijkend onderzoek als korthed-aanduidend teeken op de *i* en *e* van *gir, girig, ger, gerno, geron* en verwanten wordt aangetroffen, nu kunnen we niets anders zeggen, dan dat de uitkomsten der theorie door de verschijnselen der werkelijkheid zegevierend worden bekrachtigd.

En hiermede zoude ik voor dezen keer de pen gevoegelijk kunnen nederleggen, ware het niet, dat de Redactie door hare boven aangehaalde bewering, dat namelijk de *a* in 't Mnl. *begaeren* en 't Nndl. *gaarne* naast *begeeren* en *geerne* nu, door hare ontdekking van een echten tweeklank *ai* in 't Goth. *gairnjan* etc. volkomen verklaard is, de deur voor een nieuwe dwaling had opengezet. Dit beweren toch moet een onervarene in den waan brengen, dat zulk een Mnl. of Nnl. *a* kan bewijzen, dat een daarmee overeenstemmende Goth. *ai* een echte tweeklank en dus de daaraan beantwoordende Ndl. *e* scherp is.

Het zal dus, ten einde verkeerde voorstellingen te voorkomen, niet ondienstig zijn kortelijk aan te toonen, dat zulk een Mnl. of Nnl. *a* zoo iets volstrekt niet bewijst. Dit kan doodgemakkelijk geschieden. Ik kon eigenlijk volstaan met den lezer op de boven uit Dr. T. W.'s Leerboek bijgebragte plaats over de breking der *i* in 't Goth. te verwijzen, aangezien uit het daar opgegeven Goth. *wairdus* vergeleken met het Mnl. *waert* en Nnl. *waard*, naast 't Nhd. *Wirk* genoegzaam blijkt, dat een Mnl. of Nnl. *a* zeer goed naast een ontwijfelbaar onechte Goth. *ai* kan staan. Daar echter in dit en de andere door Dr. T. W. aangevoerde voorbeelden de onechte Goth. *ai* en de daaraan beantwoordende Nl. *a* in gesloten lettergreepen staan, wil ik, om de zaak boven allen twijfel te verheffen, een paar voorbeelden bijbrengen, waarin de Mnl. of Nnl. *a*, die met een onechte Goth. *ai* overeenstemt, even als die van *begaeren*, in eene opene lettergreep voorkomt.

Het eerste voorbeeld levert ons het Mnl. *vertaren* Nnl. *verteren*, onder anderen te vinden Minnenloep I. 1934:

Ende wes dat kint mochte VERTAREN;

Dat soude hi loven onghesael,

Het zoude werden wel betaelt,

Een tweede voorbeeld treffen wij in 't Mnl. *ontbaren*, thans *ontberen* aan, te lezen in den Roman van Walewein, vers 6755:

Hi seide hine wilde niet ONTBAREN

Dies swerds om al dat lant;

alsmede Lekensp. II. 4. 6:

Doe si was van drie jaren

Ende meles mochte ONTBAREN.

De Goth. woorden, die aan het *taren* en *baren* van

vertaren en *ontbaren* beantwoorden luiden *tairan* en *ðairan*, en daar dit sterke werkwoorden zijn, is hun *ai*, zooals ieder weet, onecht, d. i. de gewone wijziging, die de korte *i* in 't Goth. vóór *r* pleegt te ondergaan. De *e* van *teren* en *ontbereren*, welke ww. vroeger ook sterk waren 1), is dus buiten kijf zacht. Hier komt dus een opene Mnl. *a* van den eenen kant met een opene onechte Goth. *ai*, van den anderen kant met een ontegenzeggelijk zachte Nedl. *e* overeen, en hiermede is het bewijs geleverd, dat zulk een Mnl. *a* wel verre van een kenmerk van de echtheid eener Goth. *ai* of van de scherpheid eener Nnl. *e* te zijn, niets anders is dan een eigenaardige Nederlandsche klankwijziging, welke, even als de onechte Goth. *ai*, door de volgende *r* wordt te weeg gebracht 2), en dat men van dezen Nederlander hetzelfde moet zeggen, wat Dr. T. W. van dien Goth betuigt: „hij bewijst op zich zelve niets ten opzichte van den aard der Nederl. *e*.” 3) En dus is er ook uit de *a* van 't Mnl. *begaren* 4) niets te halen omtrent den aard van de *e* in *begeren*.

1) Zie Dr. T. W.'s Leerboek § 119 en § 104, als ook het Woordenboek der Nedl. Taal op *aanbaren*.

2) Ook 't Oudfriesch kent deze klankwijziging, aangezien men in de Oudfriesche Wetten zoowel *jaria* vindt als *jeria* en *geria* naast *gerne* en *ierne*.

3) Daar volgens Dr. T. W. de *a* van *ladder*, *avegaar*, *voorraad* uit *ai* is geboren en die van *begaren*, *ontbaren*, *vertaren* zooals wij gezien hebben, aan een korte *i* beantwoordt, blijkt het, dat een Nedl. *e*, die uit een Nedl. *a* voortkomt, zoowel scherp als zacht kan zijn. Weet dus Dr. T. W. voor de zachtheid der *e* van *dweepen* geen ander bewijs, dan dat dit woord oudtijds *dwapen* en bij Kiliaan *dwaepen* luidde, dan is die *e* voor als nog een onbekende grootheid.

4) Ik schrijf *begaren* evenals *vertaren*, *ontbaren*, niet, zooals de

Andere Mnl. vormen van *begeren* en familie schijnen meer voor een korte d. i. zachte *e* dan voor een lange, scherpe te pleiten. Of spreekt niet het rijm in de volgende verzen van den Theophilus:

Hi sal hem hoeden met goeder herten

Der sonden en der BEGERTEN,

veeleer van een zachte dan van een scherpe *e*, even als *begherde—werde*, Walewein 3315 etc. en 6516, en *begherd—wert* 3391 etc. alsmede het naast *gairne* (Minnl. II. 868) veelvuldig voorkomende *gherne*?

Doch hoe het ook met deze Mnl. criteria, waaraan ik weinig gewigt hecht en die wij ook volstrekt niet noodig hebben, mag gelegen zijn, uit onze vroeger bijgebragte taalvergelijkende argumenten moet men noodzakelijk tot deze gevolgtrekking komen, dat, indien eenige *e* van eenig Ndl. woord op taalvergelijkende gronden voor zacht is te verklaren, dit met de stam-*e* van *begeren* het geval is.

Alle door alle gezaghebbende taalgeleerden en ook door de Redacteurs van 't Woordenboek der Ndl. Taal als kenmerken eener uit een oorspronkelijke, korte *i* gesproten zachte *e* erkende verschijnselen bewijzen die zachtheid. Die *e* toch stemt

- 1) in 't Ohd., Oudn., Ags., Oudsaks. en Zweedsch overeen met *i*;
- 2) in 't Ags. met *eo*;
- 3) in 't Oudn. met *ia*;

Redactie, *begaeren*. Met *a*, niet met *ae*, staat het ook Minnenloop II, 1004:

Hoe lanc, hoe cout die nachten waren,

Daer te staen was al hoir GAREN (= begeren).

4) wordt in Ohd. handschriften steeds door den *acutus* gekenmerkt;

5) rijmt in 't Mhd. en Mnl. met een klaarblijkelijk korte *e*.

In één woord — *állíu démo állero sámftisten e gérohaftiu dín*g zijn aanwezig en de gewestelijke, d. i. de Rotterdamse en de Zeeuwsche, uitspraak is, ook voor den meest rechtzinnigen taalkenner, volkomen gerechtvaardigd.

En indien nu de Redactie van 't Woordenboek der Nedl. Taal ondanks ál deze, voor iemand, die een beetje met de te raadplegen talen op de hoogte is, nog al voor de hand liggende, eenstemmige getuigen voor de zachtheid der *e* in *begeren* toch als slotsom van haar wetenschappelijk onderzoek verkondigt, dat er voortaan van een zachte *e* in dit woord geen sprake meer kan zijn — wat moet men daaruit besluiten? Natuurlijk dit, dat de woordafleidkunde op het standpunt vertegenwoordigd door de Redactie van 't Woordenboek der Nedl. Taal eene wetenschap is, die hare beoefenaars leidt tot uitkomsten, welke met de feiten lijnrecht in strijd zijn; dat die uitkomsten dus alles behalve zuiver objectief blijken te zijn; dat de spelling op deze uitkomsten gebouwd onmogelijk geacht kan worden doorgaans op gezonde grondslagen te zijn gevestigd; dat de Redactie onvoorzigtig heeft gehandeld door nu, daar zij met hoofdzaken van de wetenschap, die haar alpha ende omega moet zijn, nog zoo weinig op de hoogte is, nu reeds den Volke hare Nieuwe Spelling als genoegzaam getoetst ter invoering over te leveren; eene onvoorzigtigheid die alleen geëvenaard wordt door de voorbarigheid, waarmede de geloovigen in den Lande zich haasten, deze nieuwe op etymologisch gebied nog zoo weinig grondig onderzochte, in sommige

opzigten, vooral op het stuk der zamengestelde zelfstandige naamwoorden zich ergerlijk aan de taal vergrijpende, spelling, als éene heilzame verbetering overal in te voeren.

Heu quoties fidem

Mutatoque deos flebit et aspera

Quondam lenia facta

Emirabitur insolens,

Qui te nunc fruitur aurea

Qui semper stabilem, semper amabilem

Sperat, nescius aurae

Fallacis. Miseri, quibus

Intentata nites. Me tabula sacer

Votiva paries indicat uvida

Suspendisse potenti

Vestimento maris Deo.

Ik zou hier nog menig geval kunnen bijvoegen, ten betooge, dat de Redactie van 't Woord. der Nedl. Taal, deels misschien ten gevolge van de ongeoorloofde pressie op haar uitgeoefend door trage lieden, die gaarne op een woordenlijst kalm willen indommelen, meermalen door overijling tot resultaten is gekomen, die den toets van een meer bedaard onderzoek niet kunnen doorstaan, en die dus geenszins zullen strekken om het vertrouwen van de goe gemeente op de onomstootelijkheid van het geen door de wetenschap aan 't licht wordt gebracht, bijzonder te vergrooten. Het bijbrengen van die bewijzen, zou echter meer tijd eischen, dan mijne veelvuldige bezigheden mij thans toestaan. Voor 't oogenblik moet ik het dus bij het weinige, dat hier bovenstaat, laten berusten. Lang borgen is intusschen geen kwijtschelden.

VERBETERING.

pag. 33	regel 6	v. o. staat	periacken	lees	perioeken.
” ”	” 3	” ”	” θυμν	”	θυμόν.
” 35	” 1	” ”	” α	”	αι.
” 36	” 16	” ”	” essex	”	esset.
” 38	” 12	” ”	” verlangt	”	verlangt.
” ”	” ”	” ”	” Marc. II. 29	”	Marc. XI. 24.

